

Herta Müller – o personalitate a literaturii universale contemporane

Herta Müller – A Personality of Contemporary Universal Literature

(Herta Müller, *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul*, Traducere din germană de Nora Iuga, Editura Humanitas Fiction, București, 2009, ISBN 978-973-689-340-7)

Vasile MAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
e-mail: vasileman7@yahoo.com

Abstract

Each book authored by this German writer, born in the Romanian Banat – notes Nora Iuga, who translated several of Herta Müller’s books – regardless of its genre, carries the mark of the terror that cannot be erased from her mind. In Herta Müller’s books, the Securitate is not only a repressive institution, it embodies all that is evil in humans: from humiliation and harassment to fear, torture and death.

Key words: *periphery, factory fatigue, humiliation, Securitate, dictatorship, fear*

Cuvinte cheie: *periferie, oboseala fabricii, umilință, securitate, dictatură, teamă*

Laureata Premiului Nobel pentru Literatură 2009, scriitoarea germană de origine română Herta Müller avea să mărturisească pentru cititorii săi: „Am trăit peste treizeci de ani într-o dictatură, în România. Unde fiecare individ forma o insulă în sine, iar țara întreagă, și ea, un spațiu etanș în afară, supravegheat în interior. Există așadar, pe marea insulă mobilă care era țara noastră, micuța insulă rătăcitoare care erai tu însuși. Așezate una peste alta prin constrângere, două realități suprapuse forțat. Deși oricare dintre ele te-ar fi putut zdrobi ea singură.” (Herta Müller, *Regele se-nchină și ucide*, Polirom, 2005, coperta IV).

Herta Müller (n. 17 august 1953, Nițchidorf, Regiunea Banat) a studiat germana și româna la Universitatea din Timișoara, iar apoi a lucrat ca traducătoare și profesoară la diferite școli din Timișoara și la câteva grădinițe, acordând ore particulare de germană.

După venirea la putere a comunismului în România, mama scriitoarei, ca marea majoritate a populației de naționalitate germană din România (cei între 17-45 de ani), a fost deportată în 1945 în Uniunea Sovietică. Acolo a fost deținută timp de cinci ani într-un lagăr de muncă forțată. Acest eveniment avea să fie subiectul romanului *Atemshaukel*

(*Leagănul respirației*, publicat la München, în iunie 2009).

Volumul de debut, *Niederungen – Ținuturile joase*, a apărut în 1982, după o puternică confruntare cu cenzura, care i-a defrișat simțitor manuscrisul. Peste doi ani, cartea a fost publicată și

în Republica Federală Germania, exact așa cum fusese scrisă de autoare. Reacția autorităților române a fost clară, i s-a interzis să mai publice în România. Din cauza dezvăluirii și criticării în mediile occidentale a realităților dictaturii ceaușiste, autoarea a suferit presiuni tot mai puternice, mergând până la amenințări cu moartea. În 1987 a emigrat în Germania, iar de atunci trăiește la Berlin, fiind unul dintre cei mai importanți autori ai literaturii în limba germană. Cărțile sale au fost traduse în 24 de limbi.

În limba română au fost traduse cărțile:

- *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* (Der Fuchs war damals schon der Jäger), Editura Univers, București, 1995; ediția a II-a, la Humanitas Fiction, București, 2009. ISBN 978-973-689-340-7, traducere din germană de Nora Iuga
- *Animalul inimii* (Herztier), 1997, (ediția a II-a), Polirom, Iași, 2006. ISBN 973-46-0146-6, traducere din germană de Nora Iuga
- *Regele se-nclină și ucide* (Der König verneigt sich und tötet), Polirom, Iași, 2005. ISBN 973-681-772-5, traducere și note de Alexandru Al. Șahighian
- *În coc locuiește o damă* (Im Haarknoten wohnt eine Dame), 2006
- *Este sau nu este Ion*, Editura Polirom, Iași, 2005
- *Leagănul respirației* (Atemschaukel), Humanitas Fiction, 2010 (A apărut la 12 iunie 2010, fiind lansat la Târgul de Carte Bookfest 2010. Traducerea a fost realizată de Alexandru Al Șahighian. ISBN 978-973-689-211-2)
- *Călătorie într-un picior* (Reisende auf einem Bein), în curs de apariție la Humanitas.
- *Omul e un mare fazan pe lume* (Der Mensch ist ein großer Fasan auf der Welt), în curs de apariție la Humanitas.

Cărțile sale au primit peste treizeci de distincții, începând cu Premiul literar „Adam Müller-Guttenbrunn” al cenaclului de literatură din Timișoara (1981), până la **Premiul NOBEL pentru Literatură**, în anul 2009, pentru „densitatea poeziei și sinceritatea prozei cu care a descris plastic universul dezrădăcinaților.”

Fiecare carte a acestei scriitoare germane născute în Banatul românesc – notează Nora Iuga, traducătoarea mai multor cărți ale Hertei Müller – indiferent de genul abordat, poartă amprenta terorii care nu poate fi ștearsă din memoria ei. În cărțile Hertei Müller, Securitatea nu este doar o instituție represivă, ea îmbracă toate aspectele răului uman: de la umilință și hărțuire până la frică, tortură și moarte.

Romanul *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* de Herta Müller, apărut la Ed. Humanitas Fiction, 2009, în traducerea din germană de Nora Iuga, este o carte despre manipularea prin frică din timpul dictaturii lui Ceaușescu și despre ce face frica din om.

Referindu-se la acest roman, Ernest Wichner avea să spună: „O blană de vulpe în apartamentul profesoarei Adina devine un simbol al amenințărilor unei securități omniprezente, pe când regimul începea deja să se clatine. În imagini expresive și de o frumusețe înfricoșătoare, Herta Müller reconstituie panorama crudă și înspăimântătoare a dictaturii și a unei societăți distruse până la rădăcină. Decăderea oamenilor, ba chiar a unei întregi țări, este redată aici până în cele mai mici detalii – în toată această suferință pare că natura însăși trece de partea terorii. *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* este probabil cartea cea mai românească a acestei mari autoare germane”.

Simbolic, romanul *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* începe cu o povestire, *Drumul viermelui în măr*, în care cele două personaje principale, Adina și Clara, într-o zi

de vară, fac plajă pe acoperișul unui bloc. Atmosferă apăsătoare: „o furnică trage o muscă moartă”, „jos se bat covoare”, „Clara înjură des”, „cerul era gol”...

La școală, un copil i-a spus învățătoarei, Adina, că cerul este altfel azi. Copilul, care fusese trezit la 4 dimineața pentru că mama lui pleca la gară, a avut un vis ciudat.

Autoarea descrie zilele copiilor cu părul tuns în unghi drept, noroiul uscat al periferiilor, praful din spatele tramvaiului, pașii bărbaților vlăguți care câștigau bani pentru pâine.

„Periferia era agățată cu sârme și țevi de oraș și cu un pod fără râu.” Fabrica era un abator. Oboseala fabricii, cooperativa „Progresul”, croitoreasa, un tinichigiu, un frizer sunt descrise într-o atmosferă apăsătoare, primitivă. Clara îi dă Adinei un măr cu vierme înăuntru, gest care avea să devină simbolul relațiilor dintre modestia Adinei și aroganța Clarei.

Dialogul dintre Adina și Clara pune în evidență întreaga atmosferă apăsătoare de suspiciuni și frică, în anturajul cărora se afla și colonelul de securitate Pavel – cu întâlniri amoroase. Clara lucra la o fabrică de sârmă.

În capitolul *Orașul care dă pe-afară*, Adina, în timp ce se gândea la Ilie, prietenul ei, soldat, tresare brusc. „Soneria sună scurt, repetat, apoi lung. Locuința se sperie. Adina privește pe ochiul ușii. Clara se afla pe palier în dreptul vizorului. Îți văd ochiul, îi spune, deschide. Adina își retrace obrazul, vizorul e liber, acoperit apoi de ochiul Clarei. Pumnul ei bate în ușă, știu că ești acasă, spune ea. Adina se reazămă de perete. Pe palier se deschid, jos pe ciment, închizătorile de la poșeta Clarei. Apoi foșnește hârtia.

Prin crăpătura ușii se strecoară un bilet în hol. Adina citește: SE FAC ARESTĂRI EXISTĂ LISTE TREBUIE SĂ TE ASCUNZI LA MINE NU TE CAUTĂ NIMENI.

Ușa vecinului se deschide și se închide la loc. Pe scări tropăie pantofii cu toc ai Clarei.” Căderea dictatorului, cu spaimile totalitarismului, încheie confruntările.

„Clara adoarme... Prin somnul ei sună telefonul. Garoafele roșii, desfăcute, veghează în întuneric, apa lucește în vază. Sunt la Viena, spune Pavel, o să vină cineva la tine să-ți dea adresa mea și un pașaport, trebuie să vii imediat, altfel nu voi mai fi aici.”

*

* *

După cum titrează ziarul “România Liberă” din 27 august 2010, câștigătoarea Premiului Nobel vine în România la sfârșitul lunii septembrie 2010. Primul roman scris de Herta Muller în libertate, în 1989 *Călătorie într-un picior*, va putea fi citit în curând în limba română.

Vizita va cuprinde o lectură publică la Ateneul Român din București (27-28 septembrie 2010) unde Herta Muller va avea o lectură publică, un dialog cu Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas, urmate de o sesiune de autografe. A doua zi, la librăria Humanitas Kretzulescu, își va lansa romanele *Leagănul respirației*, *Călătorie într-un picior*, apărute recent la editura Humanitas Fiction în cadrul seriei de autor “Herta Muller”, coordonate de Denisa Comănescu.